

Nr 328.

Av herr **Dahlbäck**, *angående undervisning i allmän lagkunskap vid vissa undervisningsanstalter för den mognare ungdomen samt i det fria folkbildningsarbetet m. m.*

I undervisningen för ungdomen i fortsättningsskolan ingår ämnet medborgarkunskap. Likaså meddelas undervisning däri uti folkhögskolor och jämväl i lantbrukarungdomens skolor för utbildning i lantbrukskunskap. Enahanda kunskapsstoff plägar regelbundet ingå i de allmänt förekommande folkhögskolekurser, som år efter år med understöd av statsmedel anordnas så gott som överallt i skilda svenska landsorter. Med medborgarkunskap avses då företrädesvis kurser i kommunalförfattningar och andra offentlighetsrättsliga discipliner, rörande vilka det bör tillkomma envar medborgare att äga kännedom. Avsikten med denna medborgarkunskaps meddelande är givetvis, förutom utbredandet av kännedom om de grunder, efter vilka samhället styres, att väcka intresse för allmänna angelägenheter samt att sätta medborgarna bättre i stånd att utöva de samhälleliga funktioner, som åt dem kunna anförtros.

Det är således i sin ordning, att strävandena att vidmakthålla och utbreda kunskapen i detta ämne av statsmakterna röna skäligt understöd.

Emellertid finnes ett kunskapsämne, uti vilket undervisning för gemene man är lika trängande som behovet att bliva delaktig av medborgarkunskap, jag åsyftar en praktisk och instruktiv kurs i allmän lagkunskap, ett ämne, som antingen icke alls eller ock i mycket ringa omfattning plägar ingå i ämnet »medborgarkunskap». Envar, vilken antingen som tjänsteman eller som en det allmännas förtroendeman kommit i beröring med den brist på kännedom om det vardagliga livets enklare rättsregler, som kännetecknar stora grupper av vårt folk, eller den hjälplöshet, som på dessa håll råder i fråga om att på egen hand uppsätta en ansökan, ställd till någon myndighet, eller annan legal handling, avseende tillvaratagande av den enskildes rätt, kan icke undgå att finna, att en stor lucka ofta nog förefinnes i gemene mans förmåga att finna sig till rätta i nu angivna hänseende såsom enskild medborgare eller företagare i förvärvslivet.

Såsom exempel härpå kan anföras en arbetare, i vars avlöning införsel meddelats till uttagande av utskylder och som finner, att det innehållna beloppet är oskäligt högt, så att han och hans familj ej kan

reda sig. En sådan arbetare har nu kanske på åratals knappast hållit i en penna. Själv kan han inte formulera sina tankar i en besvärsskrift till länsstyrelsen i residensstaden. Kostnaden för att gå till en saksförare skulle sluka den nedsättning i införseln, han åsyftar. Och då han ej själv kan skriva, låter han hellre saken bero och finner sig i att — som han anser — lida orätt. Allt till följd av att han är förklent utrustad med den allmänt medborgerliga bildning, som en praktisk kurs i allmän lagkunskap skulle hava skänkt honom.

Men icke endast en arbetare är, på sätt nu antytts, i behov av en orientering i vad som hör den enskilde medborgaren till att vara något införsatt uti. Detsamma är förhållandet med snart sagt varje företagare, enkannerligen småföretagare. Hit höra i främsta rummet småbönder och småbrukare. Vad det skulle betyda för dem att på ett levande sätt hava gjort bekantskap med gällande bestämmelser om grannelagsförhållanden, stängselskyldighet, lagfart och in-teckning, servitut, jakt och fiskerätt, för att nu taga några exempel, eller att lära sig avfatta och förstå de olika moment, som ingå i en köpehandling om fast egendom, skriva en in-teckningsrevers o. s. v. ligger i öppen dag.

Likaså måste det vara av den största betydelse för den unge man, som kanske går ut i förvärvslivet som hantverkare, småindustriidkare, handelsman, ja, korteligen sagt, som egen företagare över huvud, låt vara i ringa omfattning, att icke stå främmande för gällande lags innehåll i fråga om t. ex. skuldebrev, borgensförbindelser, växlar och checker, bolagsavtal. Och att kunna sätta upp en firmaanmälan, en lag-sökningsansökan, förstå sig på olika slag av säkerheter, såsom lösöre-köp, pantförskrivning, förmånsrättsordning i fast egendom o. s. v.

Ej heller för den kvinnliga ungdomen skulle en kurs i elementär lagkunskap vara utan betydelse. Även om kvinnor endast i begränsad omfattning ägna sig åt självständig verksamhet i förvärvslivet, skulle dock för dem särskilt en viss kännedom åtminstone om familjerättsliga stadganden vara till gagn. Rättsreglerna i fråga om äktenskaps ingående och rättsverkningar bliva för den gifta kvinnan av stor vikt. Likaså kännedomen om rättsförhållandena mellan föräldrar och barn, inom och utom äktenskap, om adoption, arv och förmynderskap, kontroll och redovisning därå o. s. v.

En av orsakerna till att undervisning i allmän lagkunskap i allmänhet icke meddelas i vare sig fortsättningsskolor, folkhögskolor eller lantbrukarungdomens olika skolformer — för att nu icke tala om gymnasier-nas högsta ringar, där en dylik undervisning om någonstädes borde vara på sin plats — är att kompetenta lärarkrafter i allmänhet saknas för ändamålet.

Likaså gäller, att i det frivilliga folkbildningsarbetet, ej minst om ovan berörda ambulera-nde folkhögskolekurser, ytterst sällan juridiskt

utbildade personer deltaga i ledningen av sådant arbete och att följaktligen svårigheter yppa sig att lämna undervisning i allmän lagkunskap.

I få ord sagt är den enskilde medborgaren, ju mer hans livsverksamhet är inriktad åt handens arbete, hänvisad till att anlita *andra* personer — stundom till onödigt höga kostnader — för att hävda sina personliga, ekonomiska eller yrkesintressen samt för att över huvud rätt bedöma desamma.

Visserligen finnas utgivna åtskilliga läroböcker i populär juridik, formulärböcker o. s. v. Men det är uppenbart att dessa dels icke äro så allmänt spridda, att de kunna sägas vara var mans egendom, och dels icke på långt när alltid kunna utnyttjas i livets växlande situationer.

Lika litet som tillgänglig litteratur i medborgarkunskap ansetts till fyllest i undervisningsväg, lika litet kunna de avsedda böckerna, avhandlande allmän lagkunskap, anses vara det. Ett muntligt meddelande av kunskapsstoff i detta ämne är vad som borde komma vår uppväxande mognare ungdom till del, om den skall kunna gå ut i livet rätt och väl rustad att möta dess uppgifter snart sagt på vilket område det vara må. En större förtrogenhet med gällande svensk lag skulle också vara ägnad att öka trivseln i det svenska samhället och komma stora grupper av vårt folk att känna sig mera hemma med våra inhemska former, domstolar, administrativa organ samt instanser av skilda slag — i stället för att, såsom nu stå främmande för dem, såsom vore de enbart skrämmande byråkratiska institutioner, med vilka man vill hava så litet att göra som möjligt.

Medan medborgarkunskap är av den art att snart sagt vilken i övrigt kompetent lärare som helst kan lämna undervisning däri, erfordras för undervisnings meddelande i allmän lagkunskap åtminstone någon tids speciell instruktiv utbildning för ändamålet.

Därest detta ämne av statsmakterna befinnes vara av den vikt och betydelse för den blivande medborgaren i det nutida svenska samhällslivet, att kunskap däri bör meddelas i vida kretsar, stå givetvis utvägar till buds för anordnande av speciella instruktionskurser för blivande lärare i ämnet. Huru dylika kurser böra vara beskaffade är icke erforderligt att på förhand uppdraga några riktlinjer för. Men en viss ledning har man otvivelaktigt i det sätt, varpå statens polis-skola, såväl den högre som den lägre avdelningen, inrättats beträffande undervisning i civilrätt, straffrätt och polisförfattningskunskap.

Givetvis komme skolöverstyrelsen i så fall få åt sig uppdraget att taga befattning med lärarkrafternas fortsatta utbildning för ifrågavarande ändamål.

Kunskapsämnet är visserligen till större delen främmande för de nuvarande läroanstalterna, såsom folkhögskolorna, lantmannaskolorna och läroverken, och det torde förty vara tvivelaktigt, huruvida från dessa

håll något större intresse för denna fråga kan vara att förvänta. Men för gemene man, vars mången gång livsviktiga intressen få stå tillbaka för en mäktig okunnighets skull, kan saken icke vara likgiltig och därför icke heller för samhället självt.

På grund av vad jag sålunda anfört tillåter jag mig föreslå,

att riksdagen måtte besluta att i anslutning till ovan anförda synpunkter i skrivelse till Kungl. Maj:t begära en allsidig utredning av frågan att vid vissa undervisningsanstalter för den mognare ungdomen samt i det fria folkbildningsarbetet undervisning, i samband med ämnet medborgarkunskap, meddelas i allmän lagkunskap i förening med praktiska övningar, så ock om därför erforderliga föranstaltningar för utbildning av kompetenta lärarkrafter, ävensom att Kungl. Maj:t med ledning av utredningen måtte framlägga förslag härom för riksdagen.

Stockholm den 23 januari 1938.

Oscar Dahlbäck.
